

**Вінницький національний медичний університет
ім. М.І. Пирогова**

Кафедра клінічної анатомії та оперативної хірургії

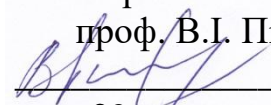
«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
(навчальної) роботи
проф. О.А. Серебреннікова

«31» серпня 2022 р.

«ПОГОДЖУЮ»

Завідувач клінічної анатомії та
оперативної хірургії
проф. В.І. Півторак

«29» серпня 2022 р.

СИЛАБУС

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Клінічна анатомія та оперативна хірургія»

Спеціальність	221 Стоматологія
Освітній рівень	Магістр
Освітня програма	ОПП «Стоматологія», 2022
Навчальний рік	2022-2023
Кафедра	клінічної анатомії та оперативної хірургії
Лектор	д.мед.н., професор Півторак В.І.
Контактна інформація	opersurgery@vnmu.edu.ua, вул.Пирогова, 56 (морфологічний корпус)
Укладач силабусу	к.мед.н., доцент Бурков М.В.

1. Статус та структура дисципліни

Статус дисципліни	Обов'язкова
Код дисципліни в ОПП та місце дисципліни в ОПП	ОК 22, складова циклу дисциплін професійної підготовки
Курс/семестр	2 курс (III семестр)
Обсяг дисципліни (загальна кількість годин/ кількість кредитів ЄКТС)	45 годин /1,5 кредита ЄКТС
Структура дисципліни	Лекції – 8 год Практичні заняття – 18 год Самостійна робота – 19 год В цілому: аудиторні заняття – 58%, самостійна поза аудиторна робота – 42%
Кількість змістових модулів	3
Мова викладання	українська
Форма навчання	Очна (при впровадженні карантинних заходів- дистанційна очна)

2. Опис дисципліни

Коротка анотація курсу, актуальність. Основним фокусом програми є отримання знань з обов'язкової дисципліни професійної підготовки «Клінічна анатомія та оперативна хірургія», вивчення якої необхідне для успішного засвоєння низки клінічних дисциплін. Клінічна анатомія та оперативна хірургія є дисципліною необхідною для лікарів, так як формує у майбутнього лікаря розуміння взаєморозміщення органів, проекції судин та нервів у різних ділянках, що є необхідним для практикуючих лікарів. Також, частина дисципліни присвячена вивченню класичних та сучасних оперативних втручань і маніпуляцій. На основі вивчення клінічної анатомії, наведенні клінічних випадків у студентів починає формуватися клінічне мислення. При вивченні дисципліни формуються початкові навички з використання хірургічних інструментів, накладання швів, зав'язування вузлів тощо. Також студенти отримують знання про техніку виконання операцій на різних органах, деякі з цих операцій виконуються студентами на трупному матеріалі або на лабораторних тваринах. Вивчення клінічної анатомії та оперативної хірургії необхідне для вивчення в подальшому дисциплін як хірургічного, так і терапевтичного профілю.

Передреквізити. Для успішного засвоєння дисципліни студенту необхідні знання, отримані в процесі вивчення наступних дисциплін загальної підготовки: анатомія людини, гістологія, цитологія та ембріологія, нормальна фізіологія, латинська мова, історії медицини.

Мета курсу та його значення для професійної діяльності. Метою вивчення навчальної дисципліни «Клінічна анатомія та оперативна хірургія» є вміння визначати голотопію, скелетотопію та синтопію органів людини; інтерпретувати клініко-анатомічні взаємозв'язки з позицій варіаційної та вікової клінічної анатомії; демонструвати володіння технікою виконання основних оперативних втручань на трупах людини та тваринах.

Постреквізити. В процесі вивчення дисципліни набуваються знання, необхідні для успішного засвоєння інших дисциплін професійної підготовки, а саме: загальна хірургія, нейрохірургія, дитяча хірургія, ЛОР, урологія, онкологія.

3. Результати навчання дисципліни:

- *знати:* клінічну анатомію різних органів та систем, знати теоретичні основи техніки виконання різних хірургічних маніпуляцій та оперативних втручань;
- *вміти:* вміти визначати голотопію, скелетотопію та синтопію органів людини; інтерпретувати клініко-анатомічні взаємозв'язки з позицій варіаційної та вікової клінічної анатомії;
- *здатен продемонструвати:* знання і практичні навички з дисципліни;
- *володіти навичками:* демонструвати володіння технікою виконання основних оперативних втручань на трупах людини та тваринах;
- *самостійно вирішувати:* питання доцільності виконання тих чи інших хірургічних маніпуляцій та оперативних втручань.

4. Зміст та логістика дисципліни

МОДУЛЬ №1: Введення у клінічну анатомію та оперативну хірургію. Клінічна анатомія і оперативна хірургія голови, ший.	3 семестр 45 годин 1,5 кредити	Лекції №№1-4 Практичні заняття №№1-9 Самостійна робота студента передбачає підготовку до практичних занять №№1-9 та опрацювання практичних навичок.
---	--------------------------------------	---

Дисципліна включає 9 тем, які поділені на 3 змістовні модулі.

Модуль 1	
Змістовий модуль 1. Введення у клінічну анатомію та оперативну хірургію.	
Тема 1	Хірургічний інструментарій. Первинна хірургічна техніка. Місцева анестезія. Роз'єднання і з'єднання тканин.
Змістовий модуль 2. Клінічна анатомія і оперативна хірургія голови.	
Тема 2	Клінічна анатомія мозкового відділу голови. Склепіння черепа. Поділ на ділянки. Шари м'яких тканин. Характеристика крововиливів в м'які тканини склепіння черепа. Шляхи розповсюдження гнійних процесів в цій ділянці. Обробка ран. Оболонки головного мозку. Підоболонкові простори. Синуси твердої мозкової оболонки. Характеристика інтракраніальних гематом і гнійних процесів. Техніка трепанації черепа. Оголення та перев'язка a.meningea media. Антротомія.
Тема 3	Клінічна анатомія лицевого відділу голови. Поділ на ділянки. Бокова ділянка лиця. Клінічна анатомія глибокої ділянки лиця. Клінічна анатомія лицевого та трійчастого нервів. Принципи провідникової анестезії гілок трійчастого нерва.
Тема 4	Клінічна анатомія очноямкової ділянки, ділянки носа. Клітковинні простори лиця. Розтин і дренування абсцесів і флегмон біляглоткового та заглоткового простору. Розрізи на лиці. Видалення привушної слинної залози. Трепанація лобної і верхньощелепної пазух. Хірургічна обробка щелепно-лицьових ран.
Тема 5	Клінічна анатомія порожнини рота. Тверде та м'яке піднебіння. Клінічна анатомія зубів. Язик (кровопостачання, іннервація, лімфовідтік). Вроджені вади. Операції. Розтин і дренування паратонзілярного абсцесу.
Тема 6	Операція в приводу рака нижньої губи. Операція Ванаха. Резекція верхньої щелепи. Резекція нижньої щелепи. Операції при анкілозі скронево-щелепного суглобу. Шов язика. Операції на язиці.
Змістовий модуль 3. Клінічна анатомія і оперативна хірургія ший.	
Тема 7	Клінічна анатомія ший. Границі, Фасції, трикутники судини і нерви ший.

	Клінічна анатомія клітковинних просторів шиї. Типові розрізи при флегмонах шиї. Клінічна анатомія органів шиї. Особливості у дітей.
Тема 8	Операції на органах шиї. Вагосимпатична блокада за О.В. Вишневським. Доступи до судин та нервів шиї. Субтотальна субфасціальна резекція щитоподібної залози за О.В. Ніколаєвим. Операції з приводу кист і нориць шиї.
Тема 9	Підсумкове заняття. Диференційний залік.

Теми лекційного курсу розкривають проблемні питання відповідних розділів клінічної анатомії та оперативної хірургії.

Практичні заняття передбачають теоретичне обґрунтування основних питань теми та засвоєння практичних навичок. На практичних заняттях студенти проводять препарування вологих препаратів, а також відпрацьовують практичні навички на препаратах тваринного походження.

Самостійна робота студента передбачає підготовку до практичних занять та опрацювання практичних навичок. Контроль за самостійною роботою студентів здійснюється під час практичного заняття шляхом усного опитування студента та демонстрацією студентом практичних навичок.

Тематичні плани лекцій, календарні плани практичних занять, обсяг та напрямки індивідуальної роботи опубліковані на сайті кафедри.

Маршрут отримання матеріалів: <https://www.vnmu.edu.ua/> Кафедра клінічної анатомії та оперативної хірургії. Доступ до матеріалів здійснюється з корпоративного акаунту студента.

5. Форми та методи контролю успішності навчання

Поточний контроль на практичних заняттях	Методи: усне або письмове опитування, тестування,
Підсумковий контроль дисципліни – диференційний залік	Методи: тестування, усне опитування (згідно положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім.М.І.Пирогова (посилання https://www.vnmu.edu.ua/ (Загальна інформація/Основні документи)
Засоби діагностики успішності навчання	Теоретичні питання, тести, клінічно-орієнтовані ситуаційні завдання, практичні завдання, демонстрація практичних навичок

6. Критерії оцінювання

Оцінювання знань здійснюється згідно Положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім.М.І.Пирогова (посилання <https://www.vnmu.edu.ua/> Загальна інформація/Основні документи)

Поточний контроль	За чотирьох бальною системою традиційних оцінок: 5 «відмінно», 4 «добре», 3 «задовільно», 2 «незадовільно»
Контроль практичних навичок	За чотирьох бальною системою традиційних оцінок
Підсумковий контроль з дисципліни	Дисципліна закінчується заліком. Право на отримання заліку з дисципліни має студент, який повністю засвоїв програму дисципліни, не має пропущених і не відпрацьованих практичних занять і лекцій, середній бал поточних оцінок є вище або дорівнює 3,0.
Оцінювання дисципліни:	Поточна успішність – оцінюється за традиційною шкалою від 2 до 5 балів (конвертація середньої

	традиційної оцінки за практичні заняття за 200-бальною шкалою). Індивідуальна робота – від 1 до 12 балів. Дисципліна вважається зарахованою, якщо студент сумарно має від 122 до 200 балів.
--	---

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
180-200	A	відмінно	зараховано
170-179,99	B	добре	
160-169,99	C		
141-159,99	D	задовільно	
122-140,99	E		
0-121,99	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінки знань студентів з дисципліни під час навчання.

Критерії оцінювання усної відповіді під час поточного контролю

Оцінка «**відмінно**» виставляється студенту, який глибоко і всебічно засвоїв теоретичний матеріал, грамотно і логічно його викладає. Він чітко відповідає на нестандартні питання за темою заняття, уміє пов'язати матеріал даної теми з вивченими раніше розділами, що свідчить про опанування рекомендованої літератури та здатність аналізувати вивчений матеріал, а також чітко демонструє значення засвоєних теоретичних знань для практичної медицини.

Оцінка «**добре**» виставляється студенту, який знає і добре володіє теоретичним матеріалом, грамотно його викладає, не допускає неточностей при відповіді, уміє розкрити тему з позицій її медичного значення та практичного застосування, але при цьому відповіді не виходять за межі підручника, методичних рекомендацій.

Оцінка «**задовільно**» виставляється студенту, який знає базові поняття та визначення з вивченої теми, але допускає значні неточності або має труднощі при формулюванні відповіді, не розуміє медичних аспектів теми, не може пов'язати теоретичний матеріал із практикою.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється студенту, який не знає теоретичних основ теми, допускає грубі помилки при відповіді, не розуміє базових понять та визначень, не може пояснити значення теоретичного матеріалу для практичної медицини.

Оцінювання виконання тестових завдань під час поточного контролю

Оцінка «**відмінно**» виставляється студенту, який при проведенні тестового контролю дає 80-100% правильних відповідей

Оцінка «**добре**» виставляється студенту, який при проведенні тестового контролю дає 60-79% правильних відповідей

Оцінка «**задовільно**» виставляється студенту, який при проведенні тестового контролю 50-59% дає правильних відповідей

Оцінка «**незадовільно**» виставляється студенту, який при тестовому опитуванні правильно розв'язує менше 50% тестових завдань.

Оцінювання виконання практичних навичок

Оцінка «**відмінно**» виставляється студенту, який бездоганно володіє теоретичною основою даної навички і також відмінно володіє технікою її виконання.

Оцінка «**добре**» виставляється студенту, який володіє теоретичною основою даної навички і також достатньо добре володіє технікою її виконання.

Оцінка «**задовільно**» виставляється студенту, який посередньо володіє теоретичною основою даної навички і допускає помилки її виконання.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється студенту, який недостатньо володіє або не володіє теоретичною основою даної навички і не може її виконати.

Самостійна робота студента

Контроль за самостійною роботою студентів здійснюється під час практичного заняття за тими самими критеріями, що і поточний контроль.

Індивідуальна робота

Здійснюється на підставі виконання індивідуальних завдань, науково-практичної роботи, доповіді про результати дослідження на студентському науковому гуртку, конференції, участі у конкурсі студентських наукових робіт, олімпіади з дисципліни.

Нарахування індивідуальних балів здійснюють на підставі Положення про організацію навчального процесу у Вінницькому національному медичному університеті ім.М.І.Пирогова (Вінниця, 2020). (посилання <https://www.vnmu.edu.ua/> Загальна інформація/Основні документи)

Критерії оцінки знань студентів з дисципліни під час заліку.

Право на отримання заліку з дисципліни має студент, який повністю засвоїв програму дисципліни, не має пропущених і не відпрацьованих практичних занять і лекцій, середній бал поточних оцінок є вище або дорівнює 3,0.

7. Політика навчальної дисципліни/курсу

Студент має право на отримання якісних освітніх послуг, доступ до сучасної наукової та навчальної інформації, кваліфіковану консультативну допомогу під час вивчення дисципліни та опанування практичними навичками. Політика кафедри під час надання освітніх послуг є студентоцентрованою, базується на нормативних документах Міністерства освіти та Міністерства охорони здоров'я України, статуті університету та порядку надання освітніх послуг, регламентованого основними положеннями організації навчального процесу в ВНМУ ім.М.І.Пирогова та засадах академічної доброчесності.

Дотримання правил розпорядку ВНМУ, техніки безпеки на практичних заняттях. Інструктаж з техніки безпеки, правил поводження з хірургічними інструментами, з вологим препаратом проводиться викладачем на першому практичному занятті. Проведення інструктажу реєструється в Журналі інструктажу з техніки безпеки. Студент, який не пройшов інструктаж, не допускається до виконання практичних робіт.

Вимоги щодо підготовки до практичних занять. Студент повинен бути підготовленим до практичного заняття, тестові завдання до поточної теми мають бути розв'язані.

На заняття слід приходити вчасно, без запізнення. Студент, який запізнився більше, ніж на 10 хвилин на заняття, не допускається до останнього і повинен його відпрацювати в установленому порядку.

На практичних заняттях студент має бути одягнений в робочу форму (медичний халат, шапочка). Студенти, які не мають робочої форми, не допускаються до заняття.

Студент повинен дотримуватись правил безпеки на практичних заняттях та під час знаходження у приміщеннях кафедри.

Під час обговорення теоретичних питань студенти мають демонструвати толерантність, ввічливість та повагу до своїх колег та викладача; при виконанні практичних завдань робоче місце має зберігатись у порядку та бути прибраним після виконання практичної роботи.

Використання мобільних телефонів та інших електронних девайсів. Використання мобільних телефонів та інших електронних пристроїв на занятті допускається тільки з дозволу викладача і виключно для пошуку інформації.

Академічна доброчесність. Під час вивчення дисципліни студент має керуватися Кодексом академічної доброчесності ВНМУ ім.М.І.Пирогова (<https://www.vnmu.edu.ua/> Загальна інформація/ Основні документи/ Кодекс академічної доброчесності). При порушенні норм академічної доброчесності під час поточного та підсумкових контролів студент отримує оцінку «2» та повинен її відпрацювати своєму викладачу в установленому порядку протягом двох тижнів після отриманої незадовільної оцінки.

Пропуски занять. Пропущені заняття відпрацьовуються в порядку, установленому в Положенні про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім.М.І.Пирогова (посилання <https://www.vnmu.edu.ua/> Загальна інформація/Основні документи) у час, визначений графіком відпрацювань (опублікований на сайті кафедри <https://www.vnmu.edu.ua/> кафедра клінічної анатомії та оперативної хірургії) черговому викладачу. Для відпрацювання пропущеного заняття студент має усно відповісти на питання до теми заняття. Відпрацювання пропущених лекцій здійснюється після надання конспекту лекційного матеріалу, або написання реферату, чи підготовки власної презентації з теми пропущеної лекції.

Порядок допуску до підсумкового контролю з дисципліни наведений в Положенні про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім.М.І.Пирогова (посилання <https://www.vnmu.edu.ua/> Загальна інформація/Основні документи). До підсумкового контролю допускаються студенти, які не мають пропущених невідпрацьованих практичних занять та лекцій та отримали середню традиційну оцінку не менше «3».

Додаткові індивідуальні бали. Індивідуальні бали з дисципліни студент може отримати за індивідуальну роботу, обсяг якої оприлюднений на сайті кафедри в навчально-методичних матеріалах дисципліни, кількість балів визначається за результатами ІРС згідно Положенню про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім.М.І.Пирогова (посилання <https://www.vnmu.edu.ua/> Загальна інформація/Основні документи).

Вирішення конфліктних питань. При виникненні непорозумінь та претензій до викладача через якість надання освітніх послуг, оцінювання знань та інших конфліктних ситуацій, студент повинен подати спершу повідомити про свої претензії викладача. Якщо конфліктне питання не вирішено, то студент має право подати звернення до завідувача кафедри згідно Положення про розгляд звернень здобувачів вищої освіти у ВНМУ ім.М.І.Пирогова (<https://www.vnmu.edu.ua/> Загальна інформація/ Основні документи).

Політика в умовах дистанційного навчання. Порядок дистанційного навчання регулюється Положенням про запровадження елементів дистанційного навчання у ВНМУ ім.М.І.Пирогова (<https://www.vnmu.edu.ua/> Загальна інформація/ Основні документи). Основними навчальними платформами для проведення навчальних занять є Microsoft Team, Google Meets. Порядок проведення практичних занять та лекцій, відпрацювань та консультацій під час дистанційного навчання оприлюднюється на веб-сторінці кафедри (<https://www.vnmu.edu.ua/> Кафедра клінічної анатомії та оперативної хірургії/ Студенту).

Зворотній зв'язок з викладачем здійснюється через месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp) або електронну пошту (на вибір викладача) в робочий час.

8. Навчальні ресурси

Навчально-методичне забезпечення дисципліни оприлюднено на сайті кафедри. Маршрут отримання матеріалів <https://www.vnmu.edu.ua/> Кафедра клінічної анатомії та оперативної хірургії / Студенту.

Основна

1. Клінічна анатомія сечостатевого органів. Посібник. / В.І. Горовий, В.О. Шапринський, Б.Ф. Мазорчук, О.І. Яцина, В. І. Півторак та ін. - Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. – 640 с. ISBN 978-966-924-362-1
2. Оперативна хірургія і Клінічна анатомія /М.С.Скрипников, АМ.Білич, В.І.Шепітько та ін.; За ред. М.С.Скрипникова — К.: Вища шк., 2000.— 501 с.
3. Оперативна хірургія і топографічна анатомія голови та шиї: підручник/ В.І. Півторак, О.М. Проніна, Ю.М. Вовк [та ін.]; за ред. професорів: В.І. Півторака, О.М. Проніної. - Вінниця: Нова книга, 2016. - 312 с. ISBN 978-966-382-586-1
4. Оперативна хірургія та Клінічна анатомія: Навчально-методичний посібник. Практичні заняття. Для медичних факультетів / Ковальський М.П., Костюк Г.Я., Півторак В.І., Кобзар О.Б., Гунько П.М. – Вінниця: ПП “Видавництво “Тезис”, 2004. – 310 с.
5. Оперативна хірургія та топографічна анатомія / Ю.Т. Ахтемійчук, Ю.М. Вовк, С.В. Дорошенко, О.Б. Кобзар, М.П. Ковальський, І.Л. Первак, В.І. Півторак, К.О. Прокопець, Н.Ю. Радомська. – К.: Медицина, 2018. – 504 с. ISBN: 978-617-505-619-6
6. Оперативна хірургія: хірургічні операції та маніпуляції /І.У.Свистонюк, В.П.Пішак, М.Д.Лютік, Ю.Т.Ахтемійчук. - К.: Здоров'я, - 2001. - 368с.
7. Півторак В. І., Булько М. П. Клінічна анатомія трійчастого та лицевого нервів. Вегетативні вузли лиця. Місцеве знеболювання : [навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл.] / - Вінниця : Нова Книга, 2012. - 135 с. - ISBN 978-966-382-439-0
8. Півторак, В. І., Волошин, М.А., Григор'єва, О.А., Шевчук, Ю.Г., Булько, М. П., Костюк, В. Г., & Фомін О.О. - Вінниця : Нова Книга, 2019. - 152 с. Клінічна анатомія нижньої кінцівки. (посібник) ISBN 978-966-382-742-1
9. Півторак, В. І., Кобзар, О. Б., & Шевчук, Ю. Г. Короткий курс клінічної анатомії та оперативної хірургії. (посібник) - Вінниця : Нова Книга, 2019. - 224 с. ISBN 978-966-382-757-5
10. Півторак, В. І., Кобзар, О. Б., & Шевчук, Ю. Г. Короткий курс топографічної анатомії та оперативної хірургії : навчальний посібник – Вінниця : Нова Книга, 2015. – 224 с. іл., табл. ISBN 978-966-382-569-4
11. Півторак, В. І., Кобзар, О. Б., Булько, М. П., & Костюк, В. Г. (2017). Клінічна анатомія верхньої кінцівки. (посібник) - Вінниця : Нова книга, 2017. - 158 с. ISBN 978-966-382-660-8
12. Сергиенко В.И., Петросян Э.А., Фраучи И.В. Топографическая анатомия и оперативная хирургия: В 2 т. / Под общ. ред. акад. РАМН Ю.М.Лопухина. - М.: ГЭОТАР-МЕД. 2001. - Т.2. - 832 с.
13. Сергиенко В.И., Петросян Э.А., Фраучи И.В., Топографическая анатомия и оперативная хирургия: В 2 т. / Под общ. ред. акад. РАМН Ю.М.Лопухина. - М.: ГЭОТАР-МЕД. 2001. - Т.1. - 832 с.

Додаткова

1. Большаков О.П., Семенов Г.М. Оперативная хирургия и топографическая анатомия: практикум. - СПб: Питер. 2001. - 880с.
2. Клиническая анатомия и оперативная хирургия /Татьянченко В.К., Овсянников А.В., Коган М.И. и др. Под ред. В.К.Татьянченко – Ростов н/Д: изд-во «Феникс», 2000. – 640 с.
3. Клінічна анатомія та оперативна хірургія гнійно-запальних процесів голови та шиї / Топоров Г.М., Скрипніков М.С., Проніна О.М., Данильченко С.І. За редакцією М.С.Скрипнікова. Навчально-методичний посібник для студентів стоматологічних

- факультетів медичних вузів та лікарів-інтернів стоматологів. - Полтава: «Верстка», 2002. - 100с.
4. Міжнародна анатомічна номенклатура. - К.: Здоров'я, 2001. - 328 с.
 5. Топографоанатомічне обґрунтування проведення пластичних операцій ангіосомними аутопластами на голові та шиї / Скрипніков М.С., Соколов В.М., Аветіков Д.С., Данильченко С.І., Хилько Ю.К., Скрипніков П.М., Проніна О.М. За редакцією М.С.Скрипнікова. Посібник для студентів стоматологічних факультетів медичних вузів та лікарів-інтернів-стоматологів. - Полтава: «Верстка», 2002. - 120с.
 6. Хірургія підшлункової залози / І.Є. Верхулецький, Т.В. Семенова, В.Ю. Михайличенко, Є.Ю. Мірошніченко, І.С. Бомбушкар. - Донецьк «Донеччина», 2002. — 80 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт кафедри: <http://opersurgery.vnmue.edu.ua>
2. Сайт бібліотеки: <http://library.vsmu.edu.ua>
3. МОЗ України <https://moz.gov.ua/>
4. Центр громадського здоров'я МОЗ України <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan>
5. National Library of Medicine <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>

9. Розклад та розподіл груп по викладачам

Опублікований на веб-сторінці кафедри (<https://www.vnmue.edu.ua/> Кафедра клінічної анатомії та оперативної хірургії / Студенту).

10. Питання до проміжних та підсумкового контролів дисципліни

опубліковані на веб-сторінці кафедри (<https://www.vnmue.edu.ua/> Кафедра клінічної анатомії та оперативної хірургії / Студенту).

Силабус з дисципліни обговорено та затверджено на засіданні кафедри клінічної анатомії та оперативної хірургії ВНМУ ім. М.І. Пирогова
Протокол №7 від 29 серпня 2022 року

Завідувач кафедри

проф. В.І. Півторак

Укладач

доц. М.В Бурков